

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919. Första kammaren. Nr 18.

Onsdagen den 19 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Söderbergs* motion, nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtande nr 35.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beviljande av statsanslag till anordnande av läkaremottagningar i vissa kommuner å landsbygden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § och 18 § 11, 43, 55 och 56 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909; och

nr 12, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till ändrade bestämmelser i visst syfte i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i vissa hänseenden av gällande kommunallagar.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 36, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — för främjande av bostadsfrågan, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta eller hos Kungl. Maj:t begära

Om sättet för fattande av beslut rörande kommuners inköp av fast egendom m. m.

Om sättet för
fattande av be-
slut rörande
kommuners
inköp av fast
egendom m.m.
(Forts.)

förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordrades för beslut om inköp av fast egendom, även där inköpet ej avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, samt att för sådant fall måtte med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skulle anskaffas genom upplåning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Larsson* i Västerås, *Hallén*, *Zander*, *Engberg* och *Leander*, som ansett, att utskottet i anledning av herr *Lindhagens* motion bort hemställa, att riksdagen — för främjande av bostadsfrågan, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordrades för beslut inom kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige om inköp av fast egendom även där inköpet ej avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, samt att för sådant fall måtte med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skulle anskaffas genom upplåning; och

2) av herr *Olof Olsson*, vilken likväl ej antytt sin mening.

Herr *O l s s o n*, *O l o f*: Herr talman! Jag står antecknad som reservant här. Det är en mycket liten reservation, men den är laddad med sympati. Åt nästan alla möjliga håll. Utskottet säger i sitt utlåtande, att det ej är riktigt lämpligt att redan nu ändra någonting, innan erfarenhet vunnits om, hur de nya kommunallagarna komma att verka. Inom utskottet hade man mycket bättre skäl för avslag. Och när jag i utskottet satt och hörde på de olika skälen, som framdrogos för ett avslag, så tyckte jag, att man talade mycket förståndigt. Men naturligtvis: det är aldrig klokt att tycka, att en motståndare på något vis är förståndig. Det syns tydligt. För då blir det en sådan här liten reservation. Emellertid är det två bestämda skäl, som göra, att jag måste ställa mig sympatisk mot det förslag, som motionären framställt.

Det första skälet är detta, att bestämmelsen om den kvalificerade majoriteten blir ändå mera orimlig nu efter urtiman än förut — d. v. s. efter urtimans utsträckande av kommunalfullmäktigeinstitutionen. När Kungl. Maj:t år 1907 föreslog de två tredjedelarnas majoritet för dylika beslutsfattande, så var det för att, som utskottet sade, inga beslut skulle kunna fattas utan att de uppbyros av en stadgad allmän mening inom kommunerna. Man hänvisade nämligen till den ledsamma erfarenheten, att »de maktörande mångenstädes beslutat företag eller ingått förpliktelser, som blivit för de skattdragande i hög grad betungande». Parollen var således: Inga förhastade be-

slut! När Kungl. Maj:t i fjol framlade förslag om en utsträckning av kommunalfullmäktigeinstitutionen, så var det för att i högre grad än enligt gällande kommunalförfattningar trygga en sorgfällig omprövning av förekommande ärenden och för att förebygga förhastade beslut. Parollen var således även då: Inga förhastade beslut! Såväl den kvalificerade majoriteten, som kommunalfullmäktigeinstitutionen vilja således detsamma. De syfta åt samma håll. Och i själva verket kunna de sägas ersätta varandra. Att ha båda två det blir för mycket av det goda; det blir ju att med den kvalificerade majoriteten förebygga sådant, som redan genom kommunalfullmäktigeinstitutionen är förebyggt. Nu misstänker jag, att man här som i utskottet kommer att säga: Ja, men vi hade ju förut den kvalificerade majoriteten trots det, att vi hade fullmäktigeinstitutionen; vi hade den såväl inom municipalfullmäktige som inom kommunalfullmäktige. På det säger jag, att det är fullkomligt riktigt. Vi hade det verkliga lika tokigt förut.

Det andra skälet är allt det, som ligger bakom motionen, och där bostadsfrågan ställts i första rummet. Jag tror precis som motionären, att bostadsfrågan är ett mycket viktigt stycke av den allra närmaste framtiden, och att våra lagar inte i onödan böra stå i vägen för framtiden. Nu kan det mycket väl hända, att såväl motionären som jag överdrivit betydelsen av denna 2/3 majoritet. Det kan ju hända, att ingen ändring behöves, därför att människorna äro mycket bättre nu än de voro för 10 år sedan. Men annars kunde författningsskottet år 1907 konstatera en bestämd erfarenhet, att särskilt i städerna »redan med nu gällande bestämmelser om enkel röstpluralitet det stundom mött svårighet att genomdriva ett fastighetsförvärf, hur önskligt detta än varit ur synpunkten av en klok och förutseende tomtpolitik». Och det var därför som författningsskottet 1907 till Kungl. Maj:ts förslag lade de orden, som nu stå i lagen: »där ej inköpet avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning». Nu misstänker jag för min del, att den mänskliga egennyttan har lika liten respekt för bostadsfrågan som den har för tomtindelningar och stadsplaner, och det är på grund därav, som jag för min del måst anse, att det ligger något i det förslag, som motionären framställt. Men då jag förstår, att för den händelse man vill vinna något nu, man måste framträda enligt, så yrkar jag inte bifall till motionärens framställning utan i stället till den reservation, som av herr Larsson i Västerås med flera är fogad till utskottets betänkande.

Herr Cla:son: Jag skall däremot, herr greve och talman, be att få yrka bifall till utskottets betänkande. Jag skulle kunna inkränka mig till att hänvisa till de två skäl, som utskottet anför. Det försä är det, att denna fråga om i vilka fall det skall vara kvalificerad majoritet i kommunerna så sent som i december i fjol var föremål för riksdagens prövning och var en av huvudpunkterna vid överläggningarna om den kommunala författningsreformen. Man hade förut som bekant visa bestämmelser, som man betraktade såsom garantier mot förhastade beslut, bland annat denna bestäm-

Om sättet för fattande av beslut rörande kommuners inköp av fast egendom m.m.
(Forts.)

Om sätet för
fattande av be-
slut rörande
kommuners
inköp av fast
egendom m.m.

(Forts.)

melse, varom nu frågan rör sig. Kungl. Maj:t fann, då Kungl. Maj:t framlade sitt kommunala reformförslag, icke dessa bestämmelser tillräckliga, utan föreslog ytterligare andra. Några motionärer ville gå ännu längre, men man enade sig om de bestämmelser, som för närvarande gälla enligt de nya kommunallagarna. Således, frågan har varit föremål för prövning så sent som i december; man kom då till ett visst resultat, och detta resultat kan sägas i viss mån också ha fått karaktären av en överenskommelse. Det förefaller mig, som om under sådana förhållanden det är väl tidigt att nu börja på att rubba dessa bestämmelser.

Nu sade den föregående ärade talaren, att den bestämmelse, varom här är fråga, skulle vara mer orimlig nu än tidigare. Men riksdagen hade i varje fall ej den meningen i december 1918; riksdagen ansåg då, att det fortfarande var rimligt att behålla denna bestämmelse, och det skälet måtte väl gälla lika mycket som den ärade talarens subjektiva mening på den punkten.

Den ärade talaren ville också göra gällande, att kommunalfullmäktigeinstitutionen skulle ersätta bestämmelserna om kvalificerad majoritet. Nej, ej heller det var riksdagens mening. Riksdagens mening var, att man behövde båda delarna, och riksdagens mening var visst ej, att de var »tokigt», såsom talaren sade, att hava båda delarna utan den ansåg tvärtom, att det var ganska bra.

Utskottets andra skäl har varit det, att innan man under sådana förhållanden gör någon ändring, så skall man kunna påvisa, att erfarenheten gjort den ändringen behöfvig, men därom föreligger ej heller något bevis. Det kan ju nämligen icke ännu påvisas något enda fall, där de i december 1918 antagna rösträttsbestämmelserna hunnit tillämpas. Hur kan man då säga, att man skulle behöva här göra den ändring, som motionären yrkat?

Vidare har den ärade talaren berört bostadsfrågan, och jag vill därom säga, att utskottets medlemmar utan tvivel hysa sympatier för bostadsfrågans lyckliga lösning; men, som talaren själv antydde det förefaller, som om man överdrev betydelsen av den av motionären framlagda ändringen i det stycket. Det är, som talaren sade, visst ej avgjort, att någon ändring på den punkten över huvud taget behöves, men detta skulle väl först konstateras, innan man begär, att riksdagen skall antaga ett ändringsförslag. Jag kan mycket väl medge, att man begått försummelser på bostadsfrågans område på ett tidigare stadium, men jag skulle vilja framhålla, att om man går tillbaka till tidigare förhållanden och tar fram de fall, som jag tror, att kanske en och annan kan erinra sig och betraktar som verkligen grava fall så tror jag, att de fallen i allmänhet förelågo före 1909, d. v. s. före tillkomsten av denna bestämmelse om kvalificerad majoritet för inköp av fastighet. Vi hade då de bestämmelser motionären eftersträvar, men i alla fall kunde man begå försummelser. Det berodde således på bristande förtänksamhet, icke på författningsbestämmelser, men vi kunna väl hoppas, att dessa tider numera försvunnit. Dessutom vill jag påpeka, att det ej är så, att de nu gällande bestämmelserna stå hindrande i vägen i dessa stycken i sådan

utsträckning, som motionären och andra understundom hava velat antyda. Det är ju nämligen så, att kvalificerad majoritet ej fordras vid förslag om inköp av fastigheter, när sådana skola äga rum för att genomföra en fastslagen stadsplan eller tomtindelning. Likaledes är det så, att dylik majoritet ej heller fordras, om man för att tillfredsställa kommunernas behov i detta hänseende skulle vilja verkställa expropriation. Således finnas åtskilliga utvägar, där man kan komma fram, och över huvud tror jag att man i de fall, då hithörande frågor verkligen kunde tänkas bli aktuella, mycket väl kan komma fram med de gällande bestämmelserna.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Larsson i Västerås m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om införande av bestämmelser angående kvalificerad majoritet inom stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller kommunalstämma såsom villkor för meddelande av rätt till detaljhandel med rusdrycker.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 169, hade herrar *Räf* och *Johanson* i Huskvarna hemställt, att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana förändringar i vederbörliga förordningar, att för beviljande av detaljhandel med rusdrycker ansökningen därom skulle vara tillstyrkt av $\frac{2}{3}$ bland stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller kommunalstämma inom den kommun, där försäljningen vore avsedd att äga rum.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att föreliggande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anmälts av, utom andra,

1:o herr *von Mentzer*, som ansett sig böra hemställa, att förevarande motion måtte av riksdagen bifallas; och

2:o greve *Alexander Hamilton* samt herrar *Zander* och *Engberg* beträffande viss del av motiveringen.

Herr *von Mentzer*: Herr greve och talman, mina herrar! Till stöd för sitt avstyrkande av ifrågavarande motion har utskottet lagt, såvitt jag rätt uppfattat utskottets motivering, två grundsatser. Den första grundsatsen synes vara den, att genomförandet av den kvalificerade majoritet, som motionärerna åsyftat, skulle icke verka

Om sätet för fattande av beslut rörande kommuners inköp av fastegendom m.m.
(Forts.)

Om sätet för fattande av beslut rörande rätt till detaljhandel med rusdrycker.

Om sättet för
fattande av
beslut rörande
rätt till detalj-
handel med
rusdrycker.

(Forts.)

till främjande av nykterhet utan snarare åsamka nykterhetssträvandena skada. Det är både glädjande och väl värt att beaktas, att utskottsmajoriteten synes vilja ställa nykterhetens framgång såsom det väsentliga i detta fall; och då jag har samma uppfattning som majoriteten i denna punkt, kommer striden oss emellan endast att gälla, huruvida nykterhetssaken främjas bäst genom eller utan den kvalificerade majoriteten. Ingen lärer väl kunna förneka, att om denna majoritet skulle krävas i varje särskilt fall, så bleve följden därav, att vi finge ett mindre antal försäljningsställen. För mig ligger det klart, att all erfarenhet bekräftar, att ju färre försäljningsställen vi ha inom landet desto större blir den allmänna nykterheten. Jag är icke okunnig därom, att detta bestrides av många, som påstå, att, om försäljningsställena minskas, så fördärvas därmed icke endast den allmänna nykterheten utan även aktningen för lagarna. Man menar, att inskränkning av försäljningsställena har till följd allnänt förakt för en lag därom. Detta förakt skulle, menar man, visa sig i allmän hembränning. Erfarenheten jävar riktigheten av ett sådant påstående. När det på sin tid t. ex. var fråga om husbehovsbränningsens avskaffande i vårt land, så hette det på samma sätt, att det skulle aldrig gå, ty det skulle hava med sig en oerhörd lönnbränning. Även om dylikt förekom i stor omfattning ett eller annat år närmast efter den nya lagens ikraftträdande, så upphörde det snart, och vårt folk har sedermera i årtionden åtnjutit välsignelsen av att vara befriat från husbehovsbränningen. Jag tror icke, att någon nu vill framträda och påstå, att det skulle främja den allmänna nykterheten, om vi åter införde denna husbehovsbränning.

Den andra grundsatsen, varpå utskottsmajoriteten vill stödja sitt avstyrkande, synes vara den, att beslutet om en rusdrycksförsäljning inom en viss kommun måste följa den allmänna uppfattningen i kommunen, d. v. s. att om 50 % av kommunens röstberättigade medlemmar, förenade med ytterligare en enskild medlem, vilja hava sådan försäljning, så skulle det allmänt taget vara rätt och gott för kommunen och landet, att sådan försäljning medgäves, och att det vore gagnlöst, om $\frac{1}{3}$ av kommunens röstberättigade medlemmar kunde förhindra en dylik försäljning. Denna grundsats kan ju synas för tillfället hava vinden för sig och vara tilltalande för dem, vilka ställa den demokratiska principen såsom den viktigaste och mest välsignelsebringande av alla. Då jag är av den uppfattningen, att det i sig självt rätta och goda icke är beroende av antalet människor, som för tillfället omfatta detsamma, kan jag icke finna, att utskottet har något verkligt stöd i den grundsats, varifrån utskottsmajoriteten i detta fall utgått.

Medan jag har ordet, skall jag, herr talman, bedja att få göra ännu ett tillägg. Utöver vad utskottsmajoriteten anført, finns det nämligen ytterligare ett skäl mot bifall till motionen, vilket jag tror vara omfattat av många. Och det lyder sålunda, att det vore en otillständig inskränkning i vars och ens rätt till full frihet, om den finge begränsas av en viss minoritet. På tal härom vill jag säga, att jag för min del är visserligen vän av frihet, men av lagbunden fri-

het. Jag vet mycket väl, att många av motståndarna till den här åsyftade lagen också äro vänner av lagbunden frihet. Men de vilja ej hava de band, som denna lag skulle pålagga den s. k. friheten. För att komma till någon klarhet i denna sak torde det vara nödvändigt att söka få utrett, vad det är för slags frihet och lag, som här är i fråga. Enligt min uppfattning kan man ha två olika föreställningar om, vad som menas med frihet. I ena fallet menar man, att endast den är verkligt fri, som utan några yttre band gör det han behagar och det han har lust till. Denna uppfattning synes mig bottna i anarkism och våldsdåd, som staten är skyldig att motverka. I andra fallet menar man, att blott den är och blir fri, som omfattar och följer sanningen. Han, vilkens ord visat sig och säkerligen kommer att visa sig vara av bestående värde seklerna igenom, sade en gång: »Sanningen skall göra eder fria.»

Och skola vi söka tränga fram till den verkligt bärande grunden för den lag, som motionärerna åstunda, så synes det mig klart, att den är att söka i kärleken. Redan när Per Wieselgren under sitt arbete möttes av det talet, att han var en man, som ville kränka frihetens krav, så svarade han, att den s. k. friheten må vara huru stor som helst, så finns det dock ett annat, inför vilket denna s. k. frihet måste vika. Det finnes ett, som är störst, och det är *kärleken*. Och jag är övertygad, att, om flertalet av dem, som vilja försvara denna s. k. frihet, riktigt stanna inför den frågan, vilken lag är för staten bäst, antingen den, att en var får göra vad honom lyster, eller den, att en var måste tåla en inskränkning, som åsyftar andras räddning och lycka, så tror jag, att flertalet kommer att samlas kring den sistberörda meningen. Alldeles säkert överensstämmer denna mening mest med den kristliga livsåskådning, vilken av många uttalats vara grundpelaren i statsförfattningen. Kring denna punkt böra och kunna alla svenskar, vilket parti och vilken samhällsklass de än tillhöra, samlas.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till den i utlåtandet omförmälda motionen.

Herr Cla son: Jag beklagar, herr greve och talman, att den framskjutne medlem av de organiserade nykterhetsvännerna, som från denna kammars sida deltog i utskottets handläggning av detta ärendet, och som biträdde utskottets hemställan och alltså motsatte sig motionen, i dag icke är närvarande och från den ståndpunkten kan föra utskotsmajoritetens talan. Men då jag har underskrivit utskottets betänkande, ber jag i alla fall att få säga några ord.

Jag vill då nämna, att jag för min personliga del ingenting har emot grundtanken i motionärens förslag, nämligen att en majoritet kan vara mindre klok än minoriteten. Men jag har i alla fall ej kunna biträda motionen, ty det har varit en annan sak, som har avskräckt mig och det är, att, när man står inför frågor som den förevarande, där det ej föreligger någon för alla klar gräns mellan rätt och orätt, så att det allmänna rättsmedvetandet kan säga, att vad som ligger på ena sidan är rätt och vad som ligger på den andra

*Om sättet för
fattande av
beslut rörande
rätt till detalj-
handel med
rusdrycker.*

(Forts.)

Om sättet för
fattande av
beslut rörande
rätt till detalj-
handel med
rusdrycker.
(Forts.)

är orätt, att med andra ord en rusdrycksförsäljning i en kommun alltid är ett brott, som alltså bör stävas, ja, när frågan till och med är sådan, att det alls ej är klart eller råder någon allmän övertygelse om, att rusdrycksförsäljning under alla förhållanden är skadlig för nykterheten — när säger jag, man befinner sig inför en sådan fråga, då är man enligt min övertygelse inne på ett lagstiftingsområde, där det är synnerligen nödvändigt, att lagstiftningen uppbäres av det allmänna rättsmedvetandet, och det skulle naturligtvis ej bli fallet, om man, som här är föreslaget, skulle genomföra en lagstiftning, bakom vilken endast stode en minoritet i kommunen.

Jag är rädd för, att den siste ärade talarens skäl, då han hänvisade till, hur det gick till, när husbehovsbränningen avskaffades på 1850-talet, för närvarande alls icke håller streck. Det är ju för var och en uppenbart, att det finnes ofantligt mycket större möjligheter nu att kunna anordna en hembränning än det var på den tiden. Jag tror också a. t. såsom utskottets utlåtande redan antytt, kristidslagstiftningen icke blott på detta område, rusdryckshandlingens område, utan också på en mängd andra områden har talat ett mycket övertygande språk om, hur riskabelt det är att söka lagstifta, när det icke bakom lagstiftningen står ett allmänt rättsmedvetande i frågan.

På den av den siste ärade talaren berörda frågan om, vari den sanna friheten består, skall jag icke mycket ingå; men jag tror, att man kan hävda den åsikten, att den sanna friheten finnes just där en person är i stånd att, även om han skulle möta någon frestelse, stå emot den.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Hamilton, Alexander: Då jag reserverat mig mot utskottets motivering, vill jag med några ord ange skälen härtill. Vid frågans behandling inom utskottet framfördes ett motiv för avslag, som var avgörande för min ståndpunkt; detta motiv utslöts emellertid ur motiveringen. Den del av motiveringen som utslöts, hade följande lydelse: »Utskottet kan icke anse lämpligt att tillstyrka ändring i bestämmelser, som så nyligen blivit antagna och rörande vilkas verkningar ännu icke någon som helst erfarenhet föreligger.» Jag anser, att i detta uttalande ligger ett löfte om tillmötesgående, om omständigheterna så skulle kräva, ett tillmötesgående, som motionen väl förtjänar. Med denna motivering anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Då herr Clason velat göra gällande att här ej vore någon klar gräns uppställd, så förstår jag rakt inte vad han menar därmed. Här är ju en klar gräns uppställd, nämligen att det skulle fordras en viss röstmängd på den ena eller andra sidan för det ena eller det andra. Sedan ville den ärade talaren vidare hålla före, att det var en så stor skillnad mellan lagstiftningen, då det gällde husbehovsbränningens avskaffande, och den lagstiftning, som nu är i fråga. Nu skulle enligt hans mening det

finnas mycket större möjligheter att anordna det som vore olagligt, d. v. s. i detta fall lönnbränning.

Till detta vill jag säga, att även om det skulle till en början visa sig möjligt, så, ju mera vi komme in i de nya förhållandena, och ordningsmakten finge ögonen öppna för vikten av att tillse, hur sådant borde behandlas, skulle det säkerligen vara mindre möjligheter att nu anordna lönnbränning, än vad det var förr att anordna olaglig husbehovsbränning. Men att det skulle i allmänhet nu vara större möjlighet att bedriva det så, att det lände till verklig skada, så att människor i större skala fördärvades utav det, det betvivlar jag i allra högsta grad.

Sedan vill jag erinra — vad också utskottet erinrat om — att denna fråga förut stått och vägt mellan första och andra kammaren, och då biträdde första kammaren yrkandet på kvalificerad majoritet; och jag är övertygad, att just i denna tid, då så många äro färdiga att göra alla de anmärkningar mot första kammaren som de kunna, skulle det, om första kammaren visste sin tid och visste, vad den hade att iakttaga för att taga det rätta steget, vara rätta ögonblicket för första kammaren att biträda motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställning om inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius samt fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

I den till riksdagen den 9 januari 1919 avlåtna propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1919 (nr 2) hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av punkt 26 av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

ej mindre

dels godkänna i berörda statsrådsprotokoll omförmälta, beträffande inköp av fastigheterna nr 1, 2, 10 och 11 i kvarteret Mercurius samt nr 3 och 9 i samma kvarter å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar villkorligt ingångna avtal;

dels för köpeskillingens täckande å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag å 2,020,000 kronor att utgå av tillfälliga låne-medel;

än även

dels godkänna i samma statsrådsprotokoll omnämnda, beträffan-

*Om sättet för
fattande av
beslut rörande
rätt till detalj-
handel med
rusdrycker.
(Forts.)*

de inköp av fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar villkorligt ingångna avtal;

dels för täckande av köpeskillingen för sistnämnda fastighet å tilläggstat för år 1919 anvisat ett förslagsanslag å 4,030,000 kronor, därav 3,030,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr C. I. Asplund väckt motion (nr 94), däri hemställt, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag av sammanlagt 6,050,000 kronor å tilläggsstat för år 1919 för inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius samt fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Asplunds ovanberörda motion,

I. a) godkänna i statsrådsprotokollet över finansärenden den 9 januari 1919 omnämnda, beträffande inköp av fastigheterna nr 1, 2, 10 och 11 i kvarteret Mercurius samt nr 3 och 9 i samma kvarter å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar villkorligt ingångna avtal;

b) för köpeskillingens täckande å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag å 2,020,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel;

II. a) godkänna i samma statsrådsprotokoll omförmälda, beträffande inköp av fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar villkorligt ingångna avtal; med rätt för Kungl. Maj:t att göra de smärre jämkningar i avtalet, som kunde finnas av omständigheterna påkallade;

b) för täckande av köpeskillingen för sistnämnda fastighet å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag å 4,030,000 kronor, därav 3,030,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten II.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Som bekant har statens behov av utvidgade lokaler varit föremål för mycken omsorg under gångna tider, och man har utarbetat flera planer till utvidgning av departementslokalerna. Dessa planer ha avsett, att dithörande lokaler skulle förläggas inom den statsrayon, dit departementshuset för närvarande hörer, d. v. s. i staden inom broarna. Enligt kammarens nyss fattade beslut skulle också statsverkets lokaler inom denna stadsdel förstärkas genom de i förra punkten beslutade inköpen. Nu föreslås emellertid en långt större

affär på en annan punkt i staden, och det åberopas, att statens behov av lokaler skulle vara så trängande, att det nödvändiggjorde inköpet av detta färdiga hus. Jag vill icke bestrida, att behovet är stort. Jag vill endast uttala ett beklagande, att staten icke funnit med sin fördel och värdighet förenligt att i stället för att köpa färdiga hus själv bygga lämpliga lokaler. Detta är så mycket mer att beklaga som i dessa tider husbyggandet i Stockholm på grund av tidsförhållandena är så ytterst ringa.

Om nu staten förvärrar detta förhållande genom att i stället för att själv bygga inköper färdiga hus, under det att staten å andra sidan anser sig hava skyldighet att utbetala understöd åt arbetslösa, så är det ju en politik, som icke i och för sig är önskvärd. Det är vidare så, att utvidgningen av statsverkets lokaler för olika behov naturligtvis medför, att de, som äro bosatta i det hus, som nu köpes, måste kastas ut och förvärva sig lokaler på annat håll. Detta kommer att öka behovet av våningsutrymmen i Stockholm. Den omständigheten att staten själv köper färdiga hus i stället för att bygga måste således i dessa tider vara att mycket beklaga.

Stockholms stadsfullmäktige ha hos Kungl. Maj:t nyligen gjort en framställning, därunder fullmäktige, med framhållande av det stora bostadsbehovet i Stockholm, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning därom, att staten åt sina egna befattningshavare i så stor utsträckning som möjligt uppförde bostäder. Då nu staten minskar den för enskilda ändamål tillgängliga bostadstillgången i Stockholm, vilket medför dels en nedsättning i skatteobjekten — något som man kanske mindre bör fästa sig vid — men också en större konkurrens om återstående bostadsutrymmen, så får jag uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte behjerta den framställning, som från stadsfullmäktige till Kungl. Maj:t ingivits, och i detta inköp, som utan tvivel kommer till stånd finna en ytterligare anledning till att vad på staten ankommer bidraga till bostadsbyggandet i Stockholm.

Herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag måste erkänna, att det är mindre tilltalande, att staten för täckande av sina lokalbehov köper redan uppförda byggnader. Varför man emellertid förvärvat dessa fastigheter är närmast beroende därpå, att statens *omedelbara* behov av lokaler är så påträngande att tiden ej medgiver uppförande av nya byggnader i en sådan omfattning som här påkallas. Vid den tidpunkt, när preliminärt avtal upprättades om förvärvandet av fastigheten i kvarteret Mercurius, var folkhushållningskommissionen oundgängligen i behov av utvidgning av sina lokaler, vi måste därför till varje pris söka bereda dem sådana. Till detta kom då, att det alltmer och mer blivit nödigt att försäkra sig om utrymme för departementen. Den länge uppskjutna frågan om förändring eller ombyggnad av kanslibyggnaden, har nu upptagits till förnyad omprövning och det har redan utlämnats förslag till tävling om lämpligaste sättet att lösa detta spörsmål i syfte, att anskaffa lokaler som kunna tillfredsställa rimliga anspråk. Jag kan försäkra herrarna, att

*Anslag till
inköp av en
fastighet i
kvarteret
Rosenbad i
Stockholm
(Forts.)*

*Anslag till
inköp av en
fastighet i
kvarteret
Rosenbad i
Stockholm.
(Forts.)*

tjänstemännen inom Kungl. Maj:ts kansli ofta få utföra ett mycket krävande arbete, och underkasta sig en oskäligt lång arbetstid på sina arbetsrum, beroende på, att deras arbetsuppgifter såsom propositioners skrivning m. m. skola vara färdiga inom bestämd tid, de ha då rätt att kräva, att de skola få något bättre arbetslokaler. Så snart man skall vidtaga åtgärder för att bereda ökat utrymme åt Kungl. Maj:ts kansli, vill det förefalla mig att det ligger en viss vikt uppå, att man under byggnadstiden kan sammanföra departementen uti fastigheter, som ligga så nära varandra som möjligt. Och det var just med hänsyn till att kunna nå detta önskemål, som dessa båda fastigheter nu äro förvärvade. Det är nästan omöjligt att kunna sammanhålla regeringsarbetet, om departementen äro förlagda allt för långt ifrån varandra. Det tar så mycket tid i anspråk för statsråden då de skola förflytta sig från och till sina ämbetslokaler till den samlade statsrådsberedningen. Om det finnes några personer, som anses skyldiga att vara den stora allmänheten till tjänst, så är det ju statsråden, de få då lov att ha det så ordnat, att icke allt för lång tid användes för förflyttning från det ena sammanträdet till det andra, de måste ha någon tid för sitt arbete inom departementet och för att taga emot allmänheten. Det har gjorts anmärkning på, att särskilt priset på fastigheten i kvarteret Mercurius vore väl högt tilltaget. Det vill jag för min del icke förneka; men å andra sidan tror jag, att läget är sådant, att staten ur ren affärssynpunkt ej skulle förlora, därest den sedan ville avyttra fastigheten igen, vilket jag emellertid icke skulle anse vara riktigt lyckligt.

Den siste ärade talaren förde särskilt på tal, att Stockholms stad hade gjort framställning om, att Kungl. Maj:t skulle beakta bostadsfrågan. Ja, det är riktigt, att beredningsutskottets vice ordförande under hand hos mig gjort en framställning, att regeringen skulle medverka till lösningen av bostadsfrågan. Jag vill till detta säga, att i de propositioner, som föreligga för riksdagen, har det, om herrarna se efter, särskilt med hänsyn till bostadsfrågans ordnande, gjorts framställning om avsevärda belopp. Vi ha så långt det varit möjligt inom ramen av tillgångar, berett största möjliga utrymme åt bostadsfrågan, och den frågan får väl snart bli föremål för riksdagens alldeles särskilda omsorg, hur man skall kunna komma bostadsbristen till livs.

Herr Wickman: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle, då denna fråga kommit upp just nu, särskilt erinra om stadsfullmäktiges i Stockholm försummelse ifråga om bostadsnöden. Jag vill gärna understryka, vad stadsfullmäktiges ordförande nyss yttrade rörande en framställning i saken till regeringen. Men därtill vill jag anmärka, att under den sista tioårsperioden knappast något gjorts från regeringens sida för att få kanslibyggnaden i ordning. Jag har åtminstone fått den uppfattningen, att under föregående regeringar intet har gjorts för att avhjälpa bristen på lämpliga lokaler åt staten. Det var allmänt bekant, hur svår bristen var, men ingenting har gjorts. Det är alldeles riktigt, som herr

Östberg sade, att staten kunde ha vidtagit åtgärder för att själv bygga fastigheter, och då hade de fastigheter, som nu inköpts, icke behövts för det ändamål, varför de nu tagas i anspråk. Hade kanslibyggnadens uppförande tidigare vidtagits, hade man måhända icke vid detta tillfälle varit i det nödläge, vari man nu befinner sig. Jag har velat göra denna erinran, för att regeringens medlemmar fortast möjligt måtte vidtaga åtgärder för att få bygget för kanslihuset i ordning.

*Anslag till
inköp av en
fastighet i
kvarteret
Rosenbad i
Stockholm.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 23, angående fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om tilläggsarvode för utarbetande av register över kyrkomötets protokoll 1868—1918, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 5 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 34, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppförande å ordinarie stat av viss vid arméns verkstäder eller eljest vid armén anställda, ständigt behöfliga civila personal;

nr 35, i anledning av väckta motioner om ersättning till ingenjören G. Ericsson för liden förlust vid uppförande av kasernetablissemang för Västgöta regemente;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för ordnande av postpersonalens i Stockholm bostadsfråga;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för järnvägsstyrelsen att utgiva ersättning i anledning av järnvägsolyckan vid Getå jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gemensamt rörelsekapital för statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning m. m.;

bankoutskottets memorial nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 20 angående fullmäktiges i riksbanken förslag om personligt lönetillägg till förvaltaren vid Tumba bruk, civilingenjören J. Vestergrén;

första lagutskottets memorial nr 13, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 10 i an-

ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk, lag om rätt till verk av bildande konst samt lag om rätt till fotografiska bilder ävensom i ärendet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående utlämnande från apotek av viss homöopatisk medicin.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bergman* från och med den 28 innevarande månad till och med den 12 nästinstundande april.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 201, angående godkännande av en mellan Sverige och Norge avslutad konvention rörande flyttlapparnas rätt till renbetning;

nr 202, med förslag till lag innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning;

nr 219, angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid marinen; samt

nr 220, angående särskild tjänstårsberäkning i fråga om tillfällig löneförbättring för vissa underofficerare av 2:a graden vid kustartilleriet.

Dessa propositioner föredrogos var för sig och hänvisades, nr 201 och 202 till behandling av lagutskott samt nr 219 och 220 till statsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,05 på dagen.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 106, angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor;
- nr 216, angående understöd åt förre eldaren och maskinisten vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm G. S. Stenius;
- nr 217, angående tilläggsanslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;
- nr 221, angående provisorisk lönereglering åt tjänstemän vid de ecklesiastiska konsistorierna;
- nr 223, angående medgivande för hospitalsläkaren P. H. N. Sjöbring och hospitalssysslomannen E. O. Högberg att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler;
- nr 232, angående omreglering av folkskolinspektionsområdena samt löne- och pensionsreglering m. m. för folkskolinspektörer;
- nr 233, angående ökat statsbidrag till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn m. m.;
- nr 234, angående utvidgning av tomt för nybyggnad åt hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.;
- nr 239, angående understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter;
- nr 243, med förslag till ändrad lydelse av 2 § 4:o och 3 § tryckfrihetsförordningen;
- nr 248, med förslag om ändring av § 10 mom. 1 i telefonreglementet den 29 november 1915;
- nr 249, angående utbyte av den till länslasarettet i Västerås upplåtna mark mot viss nämnda stad tillhörig donationsjord;
- nr 250, angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;
- nr 260, angående ordnande av den kvinnliga sjukvårdspersonalens utbildning och arbetsförhållanden samt angående statsbidrag för anställning av distriktssköterskor;
- nr 261, med förslag dels till förordning om ändrad lydelse av §§ 10 och 12 i lasarettsstadgan den 18 oktober 1901, dels ock till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i sjukstugestadgan den 18 oktober 1901;

nr 263, angående höjning i arvodena till avvitringslantmätare;
nr 266, angående pension åt extra lantmätaren J. A. Lundströms
änka A. A. Lundström;

nr 267, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år
1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av merkostnader för
vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm;

nr 269, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal
konkurrens m. m.;

nr 270, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihets-
förordningen;

nr 271, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919
under andra huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 279, angående pension åt gårdssmeden vid Ultuna egendom
C. Carlssons änka A. S. Carlsson, född Strömberg;

nr 285, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen
den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utom-
ordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 286, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av
lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa
varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

nr 287, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen
den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under
utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 288, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen
den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och
utförsel av varor m. m.;

nr 289, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av
lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av
fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot för-
värv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri;

nr 290, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av
lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot fortskaffande av
gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.;

nr 291, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 35 §§
i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgö-
rande på landet;

nr 292, med förslag till lag om ödebygdsvägar;

nr 296, angående pension för postmästaren av klass 1 B Johan
Louis Westerståhl;

nr 312, angående anslag till undervisning i trädgårdsskötsel;

nr 313, angående försäljning av kronans andel i Elinghems myr
i Gottlands län;

nr 314, angående försäljning av vissa områden av kronoeigen-
domen Näs kungsgård nr 1 jämte Ytternora nr 1 och Bergsgärdet
nr 1 i Kopparbergs län;

nr 315, angående utbyte av mark mellan kronan och Klosters
aktiebolag;

nr 316, angående åtgärder till främjande av linodling och lin-
beredning m. m.;

- nr 317, angående driftkostnader under år 1920 för egnahemslånefonden; samt
nr 318, angående pensionsunderlag för länsveterinärer.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Efter föredragning av två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag

nr 310, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en förbättrad yrkesstatistik. och

nr 316, med delgivning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om, i huru stor utsträckning byggnader, som äro avsedda för kommunala ändamål och disponeras av kommunerna, ägas av enskilda eller bolag m. m.,

beslöt första kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 218, angående ändrat förfaringsätt beträffande emottagande och utbetalande av medel, som genom befällets försorg för manskap vid armén eller marinen insättas i postsparbanken;

nr 222, med förslag angående ändrade grunder för beskattning av kooperativa föreningar;

nr 240, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt;

nr 251, med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

nr 252, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 3, 7 och 12 i förordningen den 13 december 1912 angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara;

nr 254, med förslag till förordningar om ändrad lydelse av §§ 16, 17, 18 och 20 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 samt om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 i förordningen om frilager den 20 december 1912;

nr 264, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 19 § i förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 268, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

nr 293, angående anslag till täckande av kostnader för kol och olja, som åtgått för fri bogsering genom Falsterboleden;

nr 294, angående anvisande av medel för beredande av tilläggs-pensioner under år 1919 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt;

nr 295, angående anvisande av ytterligare medel till uppförande av nybyggnad för patent- och registreringsverket m. m.;

nr 301, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 1, § 6 mom. 1 och § 8 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.;

nr 306, angående anvisande av medel för underhåll och vård under år 1919 av de s. k. Drottningholmsbroarna; samt

nr 307, angående anvisande av medel till reseunderstöd för år 1920 åt dels personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hörer, dels ock teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshanteringen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen angående tilläggsstat för år 1919 under rubrik utgifter för kapitalökning gjorda framställning i fråga om anslag för inköp för postverkets räkning av fastighet i Västanfors;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader, som kunna bliva en följd av uppskjutande tills vidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för färdigställande av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställning om inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius samt fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående inkallande av värnpliktiga för fullgörande av viss tjänstgöring utom landets gränser; samt

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln

för bestridande av kostnader för utförande av vissa demoleringsarbeten å Åland.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 5 A och B samt 34—38.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 20 angående fullmäktiges i riksbanken förslag om personligt lönetillägg till förvaltaren vid Tumba bruk, civilingenjören J. Vestergren, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo första lagutskottets memorial nr 13 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att de å dagens föredragningslista under 1:o och 2:o upptagna ärendena, nämligen statsutskottets utlåtande nr 5 A och samma utskotts utlåtande nr 5 B, måtte sättas sist på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Ordet lämnades härefter till herr Lindhagen, som anförde: Jag skall be att få göra två erinringar med anledning av de avlämnade propositionerna. Den första erinringen avser det förhållandet att, såsom vi nu se, i följd av den nya grundlagsbestämmelsen att propositioner skola avlämnas inom viss tid för att kunna framläggas på riksdagens bord, kommer det sista dagen en ofantlig tillströmning av propositioner, och det blir väl en än större störtstj i afton. Härav finner man, vilka olägenheter även i detta avseende den nya bestämmelsen om en motionstid av endast tio dagar har, när nu alla bliva hänvisade till att sätta sig in i alla dessa propositioner och måste väcka sina motioner under loppet av tio dagar. Jag har frågat talmanskonferensen, om det möjligen skulle kunna låta sig göra att få ett generellt beslut på, att för alla propositioner, som i dag avivas få motionstiden utsträckt till 20 dagar, vilket dock av formella skäl ej ansågs kunna gå för sig, något som jag också tror vara riktigt. Om då en person som t. ex. jag av valrörelsen blir tvungen att resa redan i morgon bittida och sålunda icke hinner eller får tillfälle att begära utsträckt motionstid, kommer han i än sämre läge. Detta föranleder mig att till konstitutionsutskottet hemställa om icke

*Ang.
behandlingen
av frågan om
utförande av
vissa demo-
leringsarbeten
å Åland m.m.*

*Ang.
behandlingen
av frågan om
utförande av
vissa demo-
leringsarbeten
å Åland m.m.
(Fors.)*

även denna sak borde förtjäna öfvervägande i samband med bedömandet av min motion om avskaffande av dessa särskilda motionstider för under riksdagens lopp inkomna propositioner. Jag själv hade lika litet som lagstiftarna tänkt på detta olycksfall, som måste inträffa under sådana perioder som denna, och det är ännu ett skäl, varför jag hemställer om benäget öfvervägande av motionens huvudsyfte.

Den andra erinringen avser en särskild proposition. Det har nämligen kommit in två propositioner rörande Ålandsöarnas befestningar och det har ju kommit som en öfverraskning åtminstone för många. De avlämnades en dag och remitterades ögonblickligen av första kammaren och av andra kammaren dagen därpå. Ännu påföljande dag voro dessa propositioner icke utdelade och tillgängliga åtminstone för första kammarens ledamöter, men redan var ett sammansatt utskott på grund av något tidigare arrangemang färdigt med sina utlåtanden. Motionärernas möjligheter voro ju fullkomligt avklippta och brådskan var tydligen ofantlig; men då man ser den ena av dessa propositioner på bordet, befinnes den egentligen bestå av några tankstreck. Det måste vila en ofantlig sekretess över detta högviktiga ärende, en sekretess som är obegriplig för vanliga människor.

Emellertid ber jag i anledning av vad som passerat få erinra, att den traktat, som kan leda till så stor ekonomisk konsekvens i anslagshänseende, icke heller har blivit bragt till riksdagens ledamöters kännedom, än mindre underställts deras omdöme. Möjligen har saken varit före i hemliga utskottet, men det är något, som det vanliga folket och dess representanter icke veta någonting om. Vad som är visst är, att tidens krav på parlamentariskt deltagande i viktiga utrikespolitiska avgöranden, och isynnerhet sådana, som draga med sig ekonomiska konsekvenser, lämnats alldeles obeaktade. Ja, riksdagens ledamöter ha till och med vid det slutliga avgörandet inom riksdagen satts ur spelet på ett så fullkomligt sätt, som jag under min långa riksdagstid icke mött något motstycke till.

För ett vanligt förstånd synes själva saken lindrigast sagt tveaktig. Ett nylkert öfvervägande av ämnet under belysning av den nya tidens förhållanden hade verkligen här om någonsin varit på sin plats. Efter världskriget måste man hoppas och tro på att folken fått nog och att de gamla krigens tid måste vara förbi sedan jäsnningen hunnit lägga sig så småningom. I varje händelse måste för det mycket oförmodade fall, att besittningen av Åland då skulle innebära någon synnerligen betydelsefull faktor, de nuvarande befestningarnas vara eller icke vara framstå såsom skäligen likgiltig. Om en makt disponerar öfver en flotta som möjliggör Ålands besättning eller på grund av territorialrätt vid krigets utbrutt innehar dess område och kan dit föra folk och materiel, visar ju världskriget att erforderliga militära försvarssystem i en handvändning kunna åstadkommas och bliva t. o. m. mera effektiva än omsorgsfullt utförda befästningsbyggnader i den gamla stilen.

Blott dessa verk bli desarmerade må de gärna stå kvar som ett historiskt minnesmärke. Det gör sannolikt varken till eller ifrån det

allra minsta i händelsernas förlopp. Hela detta ärendes sakliga innehåll och formella behandling är en gest synes mig ur den gamla militarismens och den sekreta diplomatiens föreställningskrets, obörörd av världskrigets mellankomst med bud om nya tider.

Det är så mycket mer upprörande att nu tvingas till detta ytterligare gagnlösa med otroligt intresse och enastående snabbhet expedierade offer på den gammalmilitära statskonstens altare, som det är omöjligt att uppbringa en slant för alla dem, som dagligen påminna om en torva att bruka i det egna landet men få gå och vänta i årtionden på ett aldrig vaknande intresse hos statsmakterna att någon gång hjälpa dem.

På dessa skäl beklagar jag tillkomsten av propositionerna och deras formella behandling i riksdagen.

*Ang.
behandlingen
av frågan om
utförande av
vissa demo-
leringsarbeten
å Åland m.m.*

(Forts.)

Herr *Lindhagen* väckte en motion, nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av vissa demoleringsarbeten å Åland.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Kobb* avgav en motion, nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig professur åt observatorn E. H. von Zeipel.

Denna motion hänvisades likaledes till statsutskottet.

Ledighet från riksdagsgörömaalen beviljades herr *Johansson, J. B.*, från och med den 22 i denna månad till och med den 2 nästinstundande april samt herr *Tengvall* under fyra veckor från och med den 24 innevarande mars, den sistnämnde på grund av följande läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare ingenjör *Axel Tengvall* på grund av sjukdom (colo-proctitis) bör åtnjuta ledighet från riksdagsarbetet under fyra veckor intygar

Stockholm den 19 mars 1919.

John Sjöquist,
med. doktor, professor.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 3.23 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion med föranledande av Kungl. Maj:ts propositioner nr 256 angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln för bestridande av kostnader för utförande av vissa demoleringsarbeten å Åland samt nr 257 med förslag till lag angående inkallande av värnpliktiga för fullgörande av viss tjänstgöring utom landets gränser.

Efter föredragning av de under förmiddagssammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 106, 249, 263, 291, 292 och 312—317 till jordbruksutskottet, propositionerna nr 216, 218, 240, 266, 279, 294, 296 och 318 till bankoutskottet, propositionerna nr 217, 221, 223, 232—234, 239, 248, 250, 260, 267, 271, 293, 295, 306 och 307 till statsutskottet, propositionerna nr 222, 251, 252, 254, 264, 268 och 301 till bevillningsuskottet, propositionerna nr 243 och 270 till konstitutionsutskottet samt propositionerna nr 261, 269 och 285—290 till behandling av lagutskott.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8.26 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna